

УДК 378.147:811.111

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Науменко У.В.

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Статтю присвячено дослідженню інноваційних методів викладання, міжкультурних та лінгвістичних аспектів ділової англійської мови. Окреслено коло лінгвістичних проблем, вирішення яких є принциповим для навчання професійно спрямованої англійської мови. Визначено пріоритети у використанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування.

Ключові слова: ділова англійська мова, міжкультурні та лінгвістичні аспекти, методи викладання, пріоритети.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародних зв'язків України у різноманітних сферах життєдіяльності вивів її на європейський та світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають певних трансформацій щодо викладання іноземних мов, що вимагає переосмислення його цілей, змісту і технології, суттєвого оновлення мовної освіти та наближення реалій системи освіти в Україні до загальноєвропейських та світових стандартів.

В основі глобалізації, універсалізації та полікультуралізму лежить міжкультурне спілкування, яке в основному здійснюється англійською мовою, що набула останнім часом статусу міжнародної. Особливо широко використовується англійська мова у діловому спілкуванні для вирішення бізнесових проблем.

Розширення зв'язків України з зарубіжними партнерами робить нагальною потребу у висококваліфікованих спеціалістах. Актуальною стає підготовка фахівців, які б вміли брати активну участь у діловому спілкуванні іноземною мовою. Майбутні фахівці повинні набути навичок практичного оволодіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, обумовленої професійними потребами; одержування новітньої фахової інформації через іноземні джерела; користування усним монологічним та діалогічним мовленням у межах побутової, суспільно-політичної, загальноєкономічної та фахової тематики. Таким чином, метою навчання іноземної мови майбутніх спеціалістів є формування необхідної комунікативної спроможності в сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, розвиток комунікативних здібностей, мовленнєвотворчої діяльності іноземною мовою та підвищення загальної культури студента [2, с. 4].

Викладання ділової англійської мови розглядається нами як одна з галузей курсу «Англійська мова для спеціальних цілей» (ESP – English for Specific Purposes). Зважаючи на те, що зміни у структурі міжнародних відносин, глобалізаційні та міграційні процеси сприяли переосмисленню мети вивчення іноземних мов, змінилась і мотивація до оволодіння англійською мовою як засобом міжнародного спілкування. Відповідні зміни відбулися і в лінгвістичних та соціально-психологічних концепціях, що лежали в основі навчання англійської мови. Якщо метою лінгвістів було описати правила застосування мов-

них структур, тобто граматику мови, то завдяки новому зацікавленню іноземними мовами увага перемістилася від дослідження особливостей літературної мови до вивчення мови, що використовується в реальному спілкуванні спеціалістів окремої галузі [7, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз методик викладання іноземних мов для спеціальних цілей показав, що існують дослідження з питань викладання іноземних мов для професійного спілкування з таких спеціальностей: економісти (Є. В. Мірошниченко, С. С. Іванникова), майбутні вчителі нефілологічних предметів (Л. І. Морська, О. Б. Тарнопольський), юристи (Л. Б. Котлярова, Г. П. Савченко), інженери (Г. О. Ємельянова, І. М. Гришина). Всі інші галузі професійного іншомовного спілкування потребують додаткових досліджень. Саме тому метою нашого дослідження є визначення міжкультурних та лінгвістичних чинників викладання ділової англійської мови майбутнім фахівцям інших спеціальностей.

Завданнями дослідження передбачається:

– з'ясування сутності поняття «ділова англійська мова»;

– окреслення кола лінгвістичних проблем, вирішення яких є принциповим для викладання професійно спрямованої англійської мови;

– визначення пріоритетів у використанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування.

Виклад основного матеріалу. Викладання іноземної мови студентам технічних спеціальностей ставить перед викладачем найголовніше завдання – це обрати метод навчання. І.В. Рахманов детально дослідив та описав історію методів викладання іноземних мов, проте не слід забувати, що К.А. Ганшина, І.А. Грузинська, Ф. Аронштейн, В.Е. Раушенбах також досліджували цю тему. Головна проблема методики навчання іноземних мов приділяється пошуку найпродуктивнішого методу. Кожен метод має свої особливості, недоліки, позитивні сторони тому казати, що певний метод найкращий, на мою думку, недоцільно.

В залежності від історичного розвитку суспільства використовувалися певні методи викладання. Граматико-перекладний метод, чий розвиток був у 18-19 сторіччі, робив наголос на вивченні граматики, на відміну від лексико-перекладного, де основним завданням було вивчення лексики. Представниками граматико-перекладного методу були І. Мейдингер, Г. Оллендорф [1, с. 8].

Основною метою викладання граматико-перекладного методу є читання та переклад текстів, розвиток логічного мислення на основі граматичних вправ. Викладання цього методу полягає у перекладі та вивченні граматики. Студенти мають знати на пам'ять та розуміти правила, застосовувати їх на практиці, а саме знаходити та відрізняти граматичні конструкції в текстах та вміти їх пояснювати. Хотілося б наголосити на тому, що студенти технічних спеціальностей мають логічне мислення, завдяки якому сприймання граматичних формул стає більш легким. Для деяких спеціалістів, наприклад програмістів, важливо знати іноземну мову для того щоб описувати програми, для них менш важливим є спілкування і тому саме граматико-перекладний метод найбільш доцільний у навчанні таких студентів. Завдяки математичному складу розуму вони з легкістю відтворюють граматичні конструкції у своїх перекладах.

На відміну від граматико-перекладного методу, лексико-граматичний метод відсував на другий план граматику, приділяючи більшу увагу лексиці. Нові слова засвоювались шляхом заучування. На основі цього методу були розроблені підручники для самостійного вивчення іноземної мови.

Обидва методи мають свої недоліки. Так, наприклад граматико-перекладний метод мало приділяв увагу саме на оволодіння мови, на спілкування, оскільки основною метою залишалося вивчення правил та розуміння конструкцій. Проте найголовнішим залишається навчити студентів іноземній мові, поділитися з ними своїми знаннями, створити усі умови для навчання. Не забуваючи, про психологічні властивості та вік студентів, про мету та тривалість навчання.

Велика увага в рамках сучасного вивчення іноземних мов повинна приділятися європеїзації змісту навчання, яке включає:

- ознайомлення з соціокультурним портретом Європи та України як європейської держави;
- розширення знань про загальноєвропейські цінності (демократичні свободи, права людини в суспільстві, прагнення до ненасильницького розв'язання міжнародних і соціально-економічних конфліктів, досягнення рівності можливостей індивіда, його економічної, соціальної і законодавчої захищеності в суспільстві);
- ціннісно-орієнтаційна інтерпретація понять «якість життя», «європейська ідентичність», «європейські цінності» у загальноєвропейському контексті;
- відкритість у ставленні до інших культур («культура без кордонів»), вивчення до традицій і звичаїв інших народів, виховання поваги до них, готовності до досягнення взаєморозуміння, узгодження інтересів, створення і втілення спільних економічних проектів, вивчення стилю життя у європейській та євразійській цивілізаціях у контексті діалогу культур.

Поняття «ділова англійська мова» більшістю дослідників розглядається як «Business English», призначений для професійного спілкування економістів, менеджерів, банкірів. У той же час аналіз розмовних тем, що пропонуються для спеціалістів згаданих вище професій, свідчить, що деякі з них є необхідними й для спеціалістів інших напрямів. Так, перелік тем, наведений

у Програмі з англійської мови для професійного спілкування [8, с. 10], містить такі теми: розмова по телефону; ділове листування; знайомство; збори; банківська справа та фінансування; переговори; презентація; маркетинг; менеджмент; імпорт та експорт; контракти; міжнародний бізнес; офіс; інтерв'ювання людей; звернення щодо працевлаштування; розподіл і доставка товарів; малий бізнес та франшиза; організація компанії; реклама; відрядження, готель; призначення на посаду; страхування; сервіс.

На нашу думку, такі теми як розмова по телефону, ділове листування, переговори, звернення щодо працевлаштування повинні розроблятися і для викладання професійно спрямованої англійської мови студентів усіх спеціальностей, оскільки в процесі майбутньої фахової діяльності їм доведеться займатися і малим бізнесом, і призначенням на посаду, і контрактами, не кажучи вже про відрядження, готель тощо. Саме тому ми поділяємо думку дослідниці Р.О. Гришкової, яка вважає, що традиційне поняття «ділова англійська мова» має бути доповнене елементами, що відображають особливості професійного спілкування в різних сферах діяльності, та розглядатися з позицій викладання іноземних мов для спеціальних цілей [4, с. 36].

Як зазначається в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, навчання будь-якої іноземної мови включає три основні аспекти: соціально-психологічний, педагогічно-методичний та лінгвістичний [6, с. 13].

У даній статті приділяється увага на визначення лінгвістичних проблем, вирішення яких є необхідним для викладання професійно спрямованої англійської мови, оскільки швидко змінювані ситуації в усіх сферах життя знаходять своє відображення, перш за все, в мові. Якщо у викладанні загальної англійської мови зміни вплинули на розширення кола усних тем, впровадження комунікативного підходу, перехід до ситуативного мовлення, то у викладанні ділової англійської її лінгвістичні аспекти виявляються поза межами досліджень вітчизняних учених.

Водночас у зв'язку з бурхливим розвитком міжнародних стосунків та залученням все більшої кількості людей до міжнародної співпраці, в англійській мові, що використовується як мова міжнародного співробітництва, відбуваються значні зміни. Це збільшення кількості «international words», які в перекладі українською мовою потребують окремого пояснення. Останнім часом увійшли в обіг та набувають поширення такі слова як моніторинг, екзит-пол (exit-poll – опитування виборців на виході з виборчої дільниці), піар (PR – public relations), медіація (mediation – посередництво у досудовому вирішенні спірних питань), іміджмейкер та іміджологія, CV (curriculum vitae – стислий виклад кар'єрних та особистих досягнень), аплікаційна форма та ін. Нейтральні за своїм значенням слова часто набувають негативного забарвлення, використовуються для створення непривабливої характеристики опонентів, що призводить до дискредитації понять, наприклад: підступні іміджмейкери, чорний піар тощо. Від чіткого розуміння лексичних одиниць залежить їх правильне вживання в усній та письмовій формах ділової комунікації.

У зв'язку з новими вимогами до володіння іноземною мовою, визначеними у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [6], змінюється й підходи до викладання мови. Якщо наприкінці минулого століття в методиці навчання іноземних мов в Україні беззаперечно панував комунікативний підхід, то нові потреби XXI століття – необхідність працювати з документами, написаними іноземною мовою, проводити презентації, володіти алгоритмом організації переговорів, уміти вести переписку з іноземними офіційними організаціями, знати особливості регулятивного стилю в спілкуванні з іноземними партнерами – вимагають пошуку інших сучасних підходів до викладання іноземних мов.

Лінгвістичний аспект викладання англійської мови тісно пов'язаний з використанням ділової англійської мови для міжкультурного спілкування. Згідно зі Стратегією навчання іноземних мов в Україні, комунікативна здатність людини поряд з мовною, мовленнєвою, дискурсивною та стратегічною компетенціями ґрунтується також на соціокультурній та соціолінгвістичній компетенції: маються на увазі «знання, уміння використовувати у спілкуванні та пізнанні іншомовні соціокультурні і соціолінгвістичні реалії» [8, с. 13].

У Європі великого розголосу набули результати дослідження Г. Хофстеде, здійсненого для IBM. Він ідентифікував виміри інтеркультуралізму, що впливають на світ бізнесу: дистанція до влади, колективізм/індивідуалізм, жіночий/чоловічий характер, уникнення невизначеності; довго/короткострокова орієнтація, а також визначив позиції, які є важливими для британців у їх взаємодії з представниками інших культур [5]:

- визначення комфортної зони, кінестетика, візуальний контакт;
- час: є культура поліхронічною чи монохронічною, дотримання *deadlines*;
- колективізм/індивідуалізм: як приймаються рішення – індивідуально/колективно;
- суспільна та приватна сфери: наскільки далеко соціалізація проникає в бізнес;
- прямота та ввічливість: кружляти навколо теми чи зразу приступати до справи;
- статус: коли доцільно звертатись на перше ім'я та чи вказувати титул;
- стиль презентацій: що важливіше – стиль чи зміст; де і коли доцільний гумор.

У нашому дослідженні ми використали ці показники для опитування українців, які мають досвід професійного спілкування з іноземцями. Анкетування, в якому брали участь студенти та викладачі вищих навчальних закладів, які повернулись після стажування за кордоном, свідчить, що в кожній країні існують свої пріоритети щодо стилів комунікативної поведінки в бізнесі.

Серед досліджених нами показників п'ять є вербальними, тобто мають словесне втілення. Саме тут і переплітаються лінгвістичні й міжкультурні фактори навчання ділової іноземної мови, оскільки звернення, ухвалення рішень, соціалізація, бізнес та стиль презентацій, не кажучи про ввічливість, прямоту та доречність гу-

мору потребують знання необхідних розмовних формул та кліше, які уможливають спілкування, сприяють взаєморозумінню і налаштовують на подальшу співпрацю. Саме тому в практику викладання професійно спрямованої англійської мови нами широко впроваджуються рольові ігри з вживанням різних форм звернення, які провакують студентів діяти в ситуаціях, коли треба ухвалювати рішення, налагоджувати справи з удаваними зарубіжними партнерами, зважаючи на особливості манери комунікативної поведінки, ухваленими у відповідній країні.

При використанні мови домінує одна мета: отримати інформацію, запросити інформацію, спонукати до дії, виразити почуття і т.д. Така матеріалізація актів комунікації може набирати різноманітних форм вираження, від найпростіших до найскладніших. Рольові ігри, конференції, інтерв'ю, симпозиуми, дискусії як форми проведення аудиторних занять з англійської мови дають максимальний поштовх для актуалізації інтересу та мотиваційного спрямування комунікативної діяльності студентів і викладачів університетів.

Основним видом навчальної діяльності, що сприяє розвитку комунікації іноземною мовою, є безперервна ділова гра. Це постійне моделювання та розигрування певних ситуацій, що підвищують активність студентів під час навчання.

Не можна досягти великих успіхів у викладанні ділової іноземної мови без самостійної роботи, у процесі якої студенти самостійно чи з допомогою викладача оволодівають навчальними програмами. Це сприяє розвитку творчого мислення, удосконаленню навичок читання й письма.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. У практиці виявили досить високу ефективність такі форми роботи як індивідуальна, парна, групова і робота в команді. Для систематизації термінів із метою їх кращого запам'ятовування та подальшого застосування в атаках комунікації пропонується ціла низка ефективних методичних прийомів: *brain storm* (мозкова атака), *warming-up activity* (комплексна діяльність, спрямована на підвищення зацікавленості і створення мотиваційного середовища для студентів), *think-pair-share* (обмін думками), *pair-interviews* (парні інтерв'ю) та інші.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті нашого дослідження було з'ясовано, що поняття «ділова англійська мова» має бути доповнене елементами, що відображають особливості професійного спілкування в різних сферах діяльності. Пріоритетами у викладанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування мають бути знання особливостей національного характеру та норм комунікативної поведінки народу, з яким передбачається встановлення ділових стосунків, а також сформовані в процесі вивчення іноземної мови навички поважного ставлення до представників інших культур, позбавлення культуроцентризму та готовність до взаєморозуміння й співпраці.

Список літератури:

1. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3–8.
2. Биконя О. П. Ділова англійська мова / О. П. Биконя. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 312 с.
3. Бойко А. І. Конкуренгоспроможність освіти як показник її ефективності та якості / А. І. Бойко // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 16–21.
4. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: [монографія] / Р. О. Гришкова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 424 с.
5. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 614.
6. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
7. Морська Л. І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей / Л. І. Морська // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – К.: Ленвіт. – С. 23.
8. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Кол-в авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

Науменко У.В.

Дрогобычский государственный педагогический университет
имени Ивана Франко

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ДЕЛОВОМУ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ**Аннотация**

Статья посвящена исследованию инновационных методов преподавания, межкультурных и лингвистических аспектов делового английского языка. Выделен круг лингвистических проблем, решение которых принципиально для обучения профессиональному английскому языку. Определены приоритеты в использовании делового английского для межкультурного общения.

Ключевые слова: деловой английский язык, межкультурные и лингвистические аспекты, методы обучения, приоритеты.

Naumenko U.V.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

INNOVATIVE METHODS OF TEACHING BUSINESS ENGLISH**Summary**

The article is devoted to the research of cross-cultural and linguistic aspects of teaching business English. The circle of linguistic problems the solution of which is principal for teaching professional English. Priorities in using business English for cross-cultural communication are defined.

Keywords: business English, cross-cultural and linguistic aspects, teaching methods, priorities.